

INVAZIA MONGOLĂ ÎN UNGARIA ȘI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Violeta-Anca Epure

Nici un eveniment din primele secole ale celui de-al doilea mileniu al erei creștine nu a lăsat o impresie atât de covârșitoare asupra contemporanilor și nu a avut urmări la fel de profunde ca marea invazie mongolă. Mongolii au creat cel mai mare imperiu din istoria umanității, mărginit de Oceanul Pacific la răsărit, de cursul inferior al Dunării la apus, de taigaua Siberiei la nord și de Golful Persic și culmile Himalaiei la sud. „Furtună”, după cum denumea marea istoric Gheorghe I. Brătianu, exploziva lor ascensiune, a izbucnit în inima Asiei și a influențat întreaga istorie a omenirii.

Invazia asupra Europei din 1241 –1242 a fost una din „întreprinderile războinice cele mai ample cunoscute de-a lungul timpurilor, cu rezultate durabile, de însemnătate majoră pentru evoluția întregii jumătăți răsăritene a continentului”. (Victor Spinei). Istoria mongolă și invazia lor asupra Europei a fost tratată în numeroase lucrări mai vechi sau mai noi. S-a afirmat, de altfel, că de la cuceririle lui Alexandru până la expansiunea colonială a puterilor europene și la războaiele mondiale, nici un alt eveniment nu a atins asemenea proporții și nu a acoperit un spațiu atât de întins. Urmașul lui Gingis-han, Ogoday spunea în kuriltaiul care l-a ales: „acest imperiu a fost într-adevăr făurit în goana cailor, dar mai departe nu poate fi administrat de pe cal”. Pentru mongoli, expediția a fost o confirmare a superiorității lor militare, dar pentru popoarele afectate de „avalanșa mongolă” (Șerban Papacostea), ea a avut urmări dintre cele mai nocive. Lumea și implicit Europa

INVAZIA MONGOLĂ ÎN UNGARIA ȘI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

răsăriteană n-a mai fost aceeași după marea invazie. Populații întregi distruse sau asimilate au dispărut din antropogeografia continentală sau au fost colonizate în alte regiuni. Contemporanii au văzut în invazie un semn prevestitor al apocalipsului, iar în tătari niște „făpturi ale iadului”. Sugestivă este relatarea cărturarului armean Kiragos (Guiragos): „tătarii aveau o înfățișare respingătoare și inimi nemiloase; rămâneau neînduplecați la plânsetele mamelor, fără respect pentru părul alb al bătrânilor. Alergau cu bucurie când era vreun măcel, ca la o nuntă sau la o petrecere. Peste tot cadavre, cărora nimeni nu le găsea mormânt. Prietenul nu mai avea lacrimi pentru cel care-i fusese drag; nimeni nu îndrăznea să verse lacrimi pentru cei care pieriseră de teama acestor ticăloși. Biserica s-a cernit în doliu, frumusețea și splendoarea sa dispăuseră; slujbele ei au fost oprite, vocea cântăreților din strană nu s-a mai făcut auzită, iar cântările religioase nu au mai răsunat. Ținutul era acoperit de o ceață deasă. Populațiile preferau noaptea zilei, iar pământul a rămas lipsit de locuitorii săi. Fiii străinului îl străbăteau, înhățând tot ce se găsea [...]. Sordida lor lăcomie era de neostoit”.

Principala țintă a invaziei mongole în Europa centrală a reprezentat-o Ungaria, unde au și fost concentrate cele mai numeroase efective și elita strategilor mongoli, în frunte cu Batu¹. Rogerius ne informează că în regiunile vecine Regatului arpadian s-au evitat jafurile; se urmărea ca la întoarcerea din expediție, aceste zone să le poată furniza anumite resurse și totodată, nu doreau să susceptibilizeze avanposturile maghiare. Din aceleași rațiuni de a asigura hrana trupelor, mongolii i-au obligat pe bolohoveni în 1241 să cultive pentru ei grâu și mei, după cum ne informează Cronica Ipatievskia. Regele Bela IV fusese prevenit în numeroase rânduri de intențiile nomazilor asiatici și făcuse apel la sprijinul unor suverani catolici. Papalitatea și Imperiul, prea absorbite de disputele dintre ele nu au realizat marele pericol ce se abătea asupra Ungariei².

Hoardele tătare s-au pus în mișcare la începutul lunii martie 1241. Principalul corp de oaste comandat de Batu, secondat de Sübödai și pornit din zona haliciană s-a îndreptat spre pasul Verecke, „Poarta Rusiei”³. Alt corp de oaste a acționat în spațiul nostru sub comanda lui Kadan, Büri și Bücek; acesta avea misiunea de a învâli dinspre sud Regatul Ungar și de a anihila forțele militare din Transilvania. Acest corp de oaste s-a desfășurat pe mai multe direcții, în unități separate, înainte de a face joncțiunea în pusta maghiară⁴.

Deși Bela s-a ocupat de întărirea trecătorilor și fortificațiilor carpatice dintre Ungaria și Rusia haliciană, mongolii le-au forțat. Thoma de Spalato ne relatează cum a fost forțat pasul Verecke, dotat cu întărituri puternice, constând din palisade masive, gypü (indagineș în izvoarele latine). Corpurile de oaste au fost precedate de 40.000 de oameni cu securi; aceștia au pătruns prin desigurile pădurilor; numărul lor a fost, cel mai probabil, exagerat, iar ei proveneau din rândul rușilor de Halici-Volânia, obligați să se pună la dispoziția invadatorilor. Mongolii au avansat până pe valea Tisei. Armatei mongole li se alăturaseră cumani, ruși și islamici, care au fost aduși în stare de dependență și obligați să-i urmeze. Bela IV a fost abandonat și de războinicii cumani (refugiați din Deșt-i Kipčak, care nu le-au iertat ungușilor asasinarea conducătorilor lor, Kuthen), și de împăratul Friedrich II Hohenstaufen; ducele Friedrich de Austria, după o participare efemeră la lupte, a încercat să profite de pe urma situației jalnice în care se afla vecinul său. Cei doi adversari s-au confruntat la 11 aprilie 1241 la Mohi, în apropierea confluenței râului Sajo cu Tisa., Oastea adunată de Bela al IV-lea, concentrată la poalele unui deal și între apa smârcoasă provenită din dezgheț a pârâului Sajo, a fost înconjurată ca o turmă de berbeci de o haită de lupi și aproape în întregime nimicită. Au pierit aici de săgețile tătarilor cizzeci de mii de ostași, printre care banderile alcătuite în majoritate din români, în frunte cu episcopul Raynaldus de la Alba-Iulia, cele de la Sibiu conduse de Nicolae prepozitul, vicecancelar al regelui, purtătorul peceții regale și cele din Banat, cu Iacob Gârliță, care împreună cu Erne, mare comis și

INVAZIA MONGOLĂ ÎN UNGARIA ȘI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

cu contele de Salgagyör, l-au salvat de la moarte sigură pe Bela IV”⁵„,Iar despre numărul laicilor mari și mici –scrie Rogerius – care se înecaseră în bălți și în ape, arși în foc sau omorâți de sabie nu se mai poate ști. Căci zăceau pe câmpii și pe drumuri cadavrele multor morți, unele cu capul tăiat, altele sfărtecate în bucăți, în vile, în biserici, în care se refugiaseră cei mai mulți, numeroase corpuri arse...Acest măcel ținu ocupate drumurile două zile și tot pământul era înroșit de sânge. Și stăteau leșurile pe pământ cum stau la pășune în câmpiile nelucrate turmele de vite, de oi și de porci. Caii cu șeile și frâiele, fără călăreți, alergau prin livezi și dumbrăvi, și din pricina zgomotului deveniseră atât de furioși încât păreau c-au înnebunit de-a binelea...Vasele de aur și argint, hainele de mătase și alte obiecte trebuincioase omului, aruncate pe câmp și prin păduri de cei ce fugeau, pentru ca să scape mai ușurați din mâinile urmăritorilor, nu găseau pe nimeni care să le strângă”⁶. Bela IV a scăpat cu greu cu puțini oameni și la 18 mai 1241se afla la Zagreb, de unde scria la Roma despre„întâmplările jalnice și vrednice de plâns care s-au abătut asupra Ungariei”⁷.

Marea invazie mongolă a afectat și regiunile noastre, importante atât pentru pradă, cât și pentru faptul că reprezentau baze de atac spre alte țări. Românii, care nu dispuneau de formațiuni statale consolidate, de structuri militare bine organizate, de fortificații corespunzătoare, nu au fost în stare să le reziste⁸. Urme ale trecerii mongolilor din Halici- Volânia spre Moldova au fost descoperite în nordul Bucovinei: în mai multe așezări întărite cu șanțuri, valuri de pământ și palisade au fost înregistrate resturi de ardere, de distrugere, datate cu puțină vreme înaintea mijlocului secolului al XIII lea⁹.

O armată mongolă condusă de Bochetor a străbătut Moldova, având drept țel distrugerea episcopiei cumanilor. O coloană a coborât în dreapta Prutului, o alta în stânga, iar a treia pe Valea Răutului, spre Nistru. La Bâta Doamnei, pe Bistrița au fost descoperite lângă ruinele unei cetăți dacice, osemintele unor oșteni cu săbii de fier. Au fost descoperite și emisiuni monetare de la Bela

IV (1235-1270), precum și resturile osteologice ale unor locuitori care s-au apărut de mongoli cu uneltele lor agricole. Rogerius ne informează că, „Bochetor (Budjek) împreună cu alți regi, trecând peste râul Siret, a ajuns în țara episcopului cumanilor și după ce a supus oastea ce se strânsese la luptă, a început să ocupe țara în întregime¹⁰.” Alexandru Gonța opinează că dacă s-ar efectua săpături arheologice la Odobești, pe Milcov, unde se presupune că s-au dat lupte grele pentru apărarea episcopiei catolice, „s-ar scoate la iveală numeroase elemente de cultură materială care să confirme aceasta”. Cetatea și catedrala au fost dărâmate. După aproximativ patruzeci de ani, papa Nicolae III scria în Ungaria episcopului catolic de Fermo, la 7 octombrie 1279; în acest document se spune că, „Cetatea Milcovului a fost distrusă nu de mult de numiții tătari și nu se mai află acolo de vreo patruzeci de ani, nici episcopi și nici alți locuitori catolici”. Știrea aceasta este confirmată și de o scrisoare a papei Ioan al XXII-lea de la 4 octombrie 1332 către episcopul de Strigoni, reprodusă în bula papei Clement al VII-lea de la 29 martie 1347 către episcopul de Calacea în care se spune că episcopia și cetatea au fost distruse până la temelii în 1241, canonicii au murit, iar feodalii locali i-au luat pământurile¹¹.

După distrugerea cetății, Budjek a trecut în Țara Românească. Rășid- od- Din relatează momentele mai importante ale acestei campanii. El povestește că Budjek „trecând pe drumul Karā- Ulāgh- ilor și prin munții de acolo, zdrobi aceste popoare Ulāgh”. *Ulagh* este termenul comun turco- tătaro- maghiar pentru a-i desemna pe români, pornind de la germano- slavul, „vlah”. *Kara* e un adjectiv turcesc („negru”), ce are și accepțiunea de, „supus”, „lipsit de independență”, când este aplicat altor popoare. Nu se poate stabili cu certitudine locul unde s-a desfășurat această prima confruntare dintre mongoli și Kara Ulagh; istoricii presupun că aceasta ar fi avut loc în regiunea munților Vrancei sau Buzău. De aici, „(Budjek) intră în pădurile și munții Bābāk Tōk”. Numele muntelui apare sub diferite forme în diferite manuscrise: Blochet a reconstituit forma *Yaprāk Tāk*, care ar putea fi aplicată Carpaților Păduroși dintre Galiția și Rutenia, unde se află și pasul Verecke. Traducătorii

INVAZIA MONGOLĂ ÎN UNGARIA ȘI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

sovietici au stabilit și tradus numele sub forma Bayakbuk și susțin că ea se referă la Carpații sud- orientali. O altă lectură posibilă este Băbăktok, care se apropie de denumirea maghiară Kárpátók.

Trebuie să subliniem faptul că Rășid- od- Din folosește expresia „popoarele române” „românii erau numeroși și au fost întâlniți de tătari pe un teritoriu vast, fără a avea însă un stat al lor. Ei i-au întâlnit de-a lungul mai multor granițe, așa cum notează istoricul persan după mărturiile celor care au participat la aceste evenimente”.

După această primă confruntare, Budjek „intră... la hotarele lui Mișeslav”. Istoricul român Dimitrie Onciul a emis ideea că Mișeslav din *Djami ot- Tevarich* ar fi Seneslau. De altfel, Rășid- od Din nu spune că acest Mișeslav ar fi fost omârât în lupta care a urmat; este deci posibil ca documentul latin din 1247 să se refere la acest personaj. Este clar însă că el era unul din comandanții Ulagh-ilor dintr- una din formațiunile incipiente, dar care dispunea de o armată organizată: „dușmanii care stăteau pregătiți”. După aceste două lupte, Budjek a plecat mai departe pentru a face joncțiunea cu trupele mongole din Ungaria. Se presupune că a trecut prin Oltenia, pe la Turnu Severin, a intrat în Banat, unde a întâlnit unitățile lui Buri și ale lui Kadan pe Mureșul Inferior, apoi pe Tisa¹².

După ce au distrus Episcopia cumanilor, mongolii au intrat în Țara Bârsei la sfârșitul lunii martie. Acolo au fost întâmpinați de armata voievodului Transilvaniei, care a căzut pe câmpul de luptă. Este posibil ca el să fi fost înfrânt de corpul comandat de Bochetor, care a trecut munții prin pasul Oituz sau printr-o altă trecătoare din zona curburii Carpaților. Trecătorile montane fuseseră apărate fără succes de români și secui (Olaci et Siculi), după cum stă scris în mai multe cronicile occidentale¹³. În *Analele* lui Tholomeus din Lucca sunt pomeniți *Olleraci și Siculi*, popoare din Pannonia care locuiau în preajma Pădurilor (*Silvae*= munții Riffei), care au primit misiunea de a fortifica pasurile

montane pentru a nu permite o penetrare a mongolilor¹⁴. Informații asemănătoare se regăsesc și la Marino Sanudo cel Bătrân și la Paulinus din Veneția¹⁵. Episodul despre implicarea românilor pe scena politică bulversată de ofensiva mongolă spre vest apare și la Jehan Le Long din Ypres¹⁶.

Devastarea satelor din împrejurimile cetății Timișoara și din tot ținutul până la Dunăre și Tisa este atestată printr-un document de la 10 august 1279: este vorba de un act al lui Ladislau Cumanul prin care li se întărește cumanilor supraviețuitori vechile posesiuni de la Bela IV; regele le mai dăruiește și pământurile „nobililor și ale iobagilor cetății Timișoara” căzuți în luptele cu mongolii, care erau „pustii cum au rămas de pe vremea năvălirii tătarilor... și lipsiți de folosințe și venituri”. Calea urmată de tătari este confirmată și de scrisoarea lui Bela IV din 11 noiembrie 1264 către Inocențiu al IV lea, în legătură cu așezarea ordinului Ioaniților în Țara Severinului¹⁷.

Rășid-od Din menționează în opera sa operațiunile militare comandate de Kadan și Buri, „împotriva poporului Sāsān”; este vorba de sașii din Transilvania, care au fost colonizați de regii maghiari în secolul al XIII lea. Kadan intră în Transilvania pe un drum cunoscut și folosit de localnici, de negustori și de trupele „imperiilor stepelor”, după cum ne menționează și Rogerius¹⁸: „Regele Kadan, făcând un drum de trei zile prin păduri, între Rusia și Cumania, a ajuns la bogata Rodna, un oraș al teutonilor, așezat între munți înalți, unde se află o mină de argint a regelui, și în care locuia mare mulțime de oameni. Cum erau încă oameni războinici și nu duceau lipsă de arme auzind de sosirea tătarilor, le-a ieșit în întâmpinare în afara orașului, prin păduri și munți. Iar Kadan, văzând mulțimea lor înarmată, a dat dosul, prefăcându-se că fuge dinaintea lor. Atunci întorcându-se locuitorii cu izbândă, au aruncat armele și au început a se îmbăta cu vin, precum le-o cere nebunia lor teutonică. Tătarii, însă, venind dintr-odată, au pătruns în oraș din mai multe părți, căci nu aveau șanțuri,

ziduri și întărituri, și cu toate că dintr-o parte și dintr-alta s-a întâmplat un măcel mare, locuitorii văzând că nu se pot împotrivi, s-au lăsat cu totul în voia lor. Kadan a luat orașul sub ocrotirea sa. Pe comitele orașului Ariscaldus, împreună cu șase sute de teutoni înarmați, luați pe alese, i-a alăturat ostașilor săi și a început să vină cu ei dincoace de păduri¹⁹”. În *Notitia de Epternac* se spune că aceste evenimente s-ar fi petrecut în ziua de Paști, la 31 martie 1241; este o sursă de mare importanță și alături de *Carmen miserabile* contribuie la o mai bună înțelegere a textului lui Rășid-od Din privind Săsăni (sașii) din Transilvania.

Notitia indică traseul urmat mai departe de Kadan, care la 2 aprilie devastează și invadează Bistrița. Apoi, ajunge la Oradea, despre care avem o multitudine de informații la Rogerius, și ulterior atacă Tămașda. Kadan este menționat în mai multe rânduri la Rogerius, iar Buri nu. Conform lui Rășid-od Din, știm că acesta din urmă intrase în Transilvania. Se poate presupune că Buri n-a mers pe același traseu ca și Kadan. *Notitia de Epternac* menționează un drum prin sudul Transilvaniei prin Cetatea de Baltă, de-a lungul Mureșului până înspre părțile Albei. La 11 aprilie 1241, este atacat și cucerit Sibiul (*villa Hermanni*), oraș în plină evoluție, datorată în mare parte elementului săsesc. Un număr considerabil de localități distruse apare menționat și în documentele oficiale maghiare de după marea invazie. Așadar, Kadan devastează nordul, iar nepotul său, Buri sudul Transilvaniei. După incursiunile din Transilvania, Buri nu mai este menționat.

Cele trei lupte cu „poporul Săsăni” nu trebuie luate *ad litteram*. Putem considera că una ar fi cea de la Rodna, alta în Țara Bârsei, unde alături de sași a luptat și Posa (în documente „Pousa”), voievodul Transilvaniei și cealaltă la Sibiu sau prin împrejurimile acestuia, după cum se relatează în *Notitia de Epternac*²⁰.

După ce a cucerit Oradea și Bihorul, Kadan pornește spre Dunăre, unde devastează regiunea Kew, în urmărirea lui Bela IV. A prădat Bosnia, Serbia, răsăritul Bulgariei; s-a înapoiat pe

malurile Tisei, pentru a-și petrece vara în această zonă. Regiunile cucerite au fost împărțite între haniii mongoli.

„Cu ocazia despuierii cadavrelor, găsind sigiliul regelui la Nicolae, prepozitul de Sibiu (căzut vitejește la datorie omorând o căpetenie tătară), Kadan, devenit la împărțire stăpân și peste Transilvania, a pus pe clericii învățați, luați prizonieri să confecționeze scrisori în numele regelui, pe care le-a adresat către toți fruntașii români și unguri”²¹. Una din aceste scrisori²² a fost și cauza căderii în prizonierat a lui Rogerius. „Căci atâta crezământ am dat certitudinii acestei scrisori încât, deși în fiecare zi vedeam tocmai contrariul, totuși fiindcă în țară a survenit nebunia războaielor, nu puteam trimite oameni care să controleze zvonurile și nu puteam să credem contrariul”²³. O altă scrisoare se adresează secuilor și românilor ca să primească moneda bătută de el, după cum făcuseră și sașii. Deși autenticitatea îi este contestată, ea este valoroasă pentru faptul că îi menționează pe români ca locuitori ai Transilvaniei.

În decembrie, mongolii lui Batu-han atacă orașul Strigoniu, pe care-l trec prin foc și sabie.²⁴ Sub comanda lui Batu, mongolii au cucerit Buda și au întreprins operațiuni militare în dreapta Dunării. Kadan a continuat urmărirea regelui Bela până în Croația și pe țărmul dalmat în iarna 1241-1242. Regele Bela s-a refugiat pe o insulă în Marea Adriatică.

Mongolii s-au instalat în Ungaria și au organizat teritoriul cucerit. Localnicii reveniți în așezările lor au fost subordonați unor căpetenii tătare (reges). Satele au fost împărțite între diverși hani (canesii), care se ocupau și cu strângerea produselor de care aveau nevoie²⁵. „Situția din Regatul arpadian rămânea extrem de critică, astfel că nu este cu totul surprinzătoare notița mai mult decât pesimistă, cu iz de epitaf inserată de un analist bavarez contemporan, Hermann de la mănăstirea de la Niederaltaich, în relatarea concisă ce o face evenimentelor din 1241: „în acest an, din regatul Ungariei, după o existență de 350 de ani, a fost nimic de

neamul tătarilor²⁶”.

După acțiunile din Peninsula Balcanică de la sfârșitul lui 1241- primăvara lui 1242, la începutul verii anului 1242, mongolii din pusta Pannoniei au efectuat o serie de raiduri în estul Austriei. Batu și ceilalți comandanți tătari preconizau de ceva vreme o invazie de proporții spre Germania; atacul a demonstrat încă o dată slăbiciunea sistemului defensiv al statelor central europene.`` ducele Friedrich de Austria a mobilizat o coaliție antitătărăscă compusă din Waclav I al Boemiei, patriarhul Berthold al Aquileiei, ducele Bernard al Carintiei, contele Hermann din Baden²⁷.

La 11 decembrie 1241, la Karakorum, după o noapte de beție și petrecere, hanul Ögö dai moare. Informat asupra golului de putere apărut chiar în inima Imperiului mongol, Batu-han a ordonat retragerea²⁸. Ungaria a fost evacuată; în apusul acesteia, maghiarii încă mai dețineau unele zone, mizând și pe sprijin german. În Ungaria, de altfel, mongolii s-au lovit de un impediment major: aprovizionarea dificilă. Foametea s-a instalat pe zone întinse, având în vedere faptul ca lucrările agricole din 1241 au fost perturbate. Rășid-od Din povestește că în Ungaria și Polonia,,domnea [...] o așa foamete și o așa mizerie, încât oamenii mâncau carne de copii”. Rogerius, mai avizat, ca participant direct la evenimente povestește în *Carmen miserabile* că ajunsese să consume un fel de pâine din făină amestecată cu coajă de stejar măcinată. Același Rogerius ne relatează că mongolii s-au dedat la uciderea sătenilor, după ce aceștia au strâns recolta. Johann de Columna, cărturar dominican, povestește că din cauza foametei prelungite, oamenii ajunseseră să mănânce cadavre umane, câini, pisici, iar unii cărturari occidentali ne oferă o imagine îngrozitoare: mamele ar fi fost aduse în starea în care își devorau proprii copii. Cronicile latino-maghiare ajung la concluzia că foametea ar fi făcut mai multe victime decât luptele propriu-zise sau prizonieratul²⁹.

Retragerea din 1242 a fost organizată; mongolii au evitat zonele pe care le pustiiseră la venire, secătuite de jaf. În spatele

frontului principal de acțiune, pozițiile mongole erau șubrede din cauza războaielor localnicilor, iar efectivele lui Batu erau insuficiente pentru a ține sub ascultare vastele zone cucerite. Astfel, s-a renunțat la ideea ca numai căpeteniile de vază să revină în Asia și au fost abandonate cuceririle din Europa Centrală³⁰.

O parte a efectivelor s-a retras prin Transilvania. Între timp, locuitorii ridicaseră câteva cetăți. Noul contact cu călăreții din stepă a fost „cel puțin la fel de dezastruos”. Cronicarul Rogerius, luat prizonier, scria ulterior că „în afară de câteva fortărețe, au cuprins tot pământul, și pustiindu-l în trecere, l-au lăsat deșert”. Sugestivă este descrierea pe care el o face orașului Alba (Iulia), unde nu a „putut găsi nimic altceva afară de oasele și capetele celor uciși, precum și zidurile dărâmate și risipite ale bisericilor și ale palatelor, pe care le stropise sângele creștinesc vărsat cu îmbelșugare”³¹.

Oștile mongole din Peninsula Balcanică s-au retras prin statul Asăneștilor, pe teritoriile „vlahilor” (Ulakut), după relatările lui Rășid-od Din; de la acești vlahi, ei au cucerit două orașe importante: Târnovo și Kila (Chilia). Cronică rimată a lui Philippe Mousket face referire la evenimentele din Bulgaria; acest autor pretinde că „regele din țara vlahilor” i-ar fi înfrânt pe mongoli, raportând o victorie strălucită. Informația este dubioasă, având în vedere faptul că Koloman (Căliman) Asan, suveranul bulgar era minor și că alte surse certifică că după invazie, țaratul plătea tribut mongolilor. Se poate presupune că bulgarii au obținut un succes limitat, fără consecințe importante, hiperbolizat în opera autorului francez³².

Retragerea nu a echivalat însă cu abandonarea tuturor cuceririlor făcute între 1236-1242, ci numai a celor din Regatul arpadian, care nu fuseseră definitive³³. Invazia lor în Europa centrală a avut drept consecință imediată constituirea unui stat de tip nomad în spațiul est european cu sediul pe Volga – Hoarda de Aur; „acest nou organism politic, reîntrupare a „imperului stepei” în Europa, s-a substituit dominației cumane, dar în forme mult mai

riguroase și apăsătoare pentru suveranii dominați. Ca și cumani, mongolii Hoardei de Aur și-au constituit o arie de dominație directă și de hegemonie, în care au fost înglobate în diferite grade de dependență, multiple state și popoare. Aria de dominație directă în Europa a Hoardei de Aur, la începuturile ei, a cuprins bazinul Volga, inclusiv teritoriul fostului hanat al Bulgariei Mari, stepa nord pontică și teritoriile dintre Marea Neagră și Marea Caspică. Spre apus, nominal cel puțin, stăpânirea Hoardei de Aur se întindea până la gurile Dunării”³⁴.

Chiar înainte de a fi desemnat noul mare han, mongolii au prădat Armenia și Georgia. În 1243, supun în cele din urmă Sultanatul de Iconium (Konya) ³⁵.

Năvălirea tătarilor în spațiul nostru a fost asemenea unui uragan: cumplită, dar scurtă. Moldova și Muntenia până la Olt, probabil au rămas sub dominația tătarilor, dominație care a durat până la întemeierea Principatelor. Românii le plăteau biruri în vite și grâne și îi însoțeau în expedițiile de pradă³⁶.

Note:

1. Victor Spinei, *Ultimele valuri migratoare de la nordul Mării Negre și al Dunării de Jos*, Editura Helios, Iași, 1996, p.211
2. Rogerius, *Carmen miserabile*, în *Izvoarele istoriei românilor*, vol. V 1935, p. 29
3. Victor Spinei, *op. cit.*, p. 213
4. *Apud Aurelian Sacerdoțeanu, Marea invazie tătară și sud estul european*, București, 1993
5. Alexandru Gonța, *Românii și Hoarda de Aur 1241-1502*, München, 1983 p.69
6. Rogerius, *op. cit.*, p. 80-81
7. Alexandru Gonța, *op. cit.*, p.69
8. Victor Spinei, *Moldova în secolele XI- XIV*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 160

9. *Apud* B. O. Timoščuk, *Pivnična Bukovina- zemlja slav'jans'ka*, Ujgorod, 1969
10. Alexandru Gonța, *op. cit.*, p.47- 48
11. *Ibidem*, p. 48-49
12. Aurel Decei, *Invazia tătarilor din 1241/42 în ținuturile noastre după Djāmi'-ot- Tevārīkh a lui Fāzl ol-lāh Rāšid-od Din*, în *Relații româno-orientale*, București, 1978, p.204-207
13. Victor Spinei, *Moldova...*, p.161
14. Idem, *Cronicari italieni despre repercursiunile marii invazii mongole din 1241- 1242 asupra românilor*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. XIX/2001, Editura Istros, Brăila, p. 177
15. *Ibidem*, p. 179-180
16. *Ibidem*, p.181
17. Alexandru Gonța, *op.cit.*, p.50
18. Aurel Decei, *op. cit.*, p.200
19. Ștefan Pascu, Liviu Maior, *Culegere de texte pentru istoria României*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, p.32
20. Aurel Decei, *op. cit.*, p.201-203
21. Rogerius, *op. cit.*, p. 82
22. Conținutul scrisorii ar fi următorul: „Să nu vă temeți de sălbaticii și furia câinilor și să nu îndrăzniți să vă mișcați din casele voastre căci deși din cauza unei neprevăderi am părăsit atât tabăra cât și corturile, totuși, încetul cu încetul cu ajutorul lui Dumnezeu, suntem pe cale de a le câștiga din nou, pornind împotriva lor o luptă aprigă. De aceea să faceți rugăciuni ca Dumnezeu cel îndurător să îngăduie să zdrobim capetele dușmanilor noștri”.
23. Rogerius, *op. cit.*, p. 89-90
24. Alexandru Gonța, *op. cit.*, p. 70-71
25. Șerban Papacostea, *Români în secolul al XIII lea între cruciată și Imperiul mongol*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 96-97
26. Victor Spinei, *Ultimele valuri migratoare...* p. 208
27. *Ibidem*, p.219-220
28. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p.97
29. Victor Spinei, *Ultimele valuri migratoare...*, p.221-222
30. Idem, *Moldova...*, p.164
31. Idem, *Ultimele valuri migratoare...*, p.223
32. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 98
33. Victor Spinei, *Ultimele valuri migratoare...*, p.223-224

INVAZIA MONGOLĂ ÎN UNGARIA ȘI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

34.Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 98; *apud* René Grousset, *L'Empire des steppes*, p.468-469

35.Victor Spinei, *Ultimele valuri migratoare...*, p. 224

36.Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol.1, Editura Științifică, București, 1974, p.203-204
